

ACC. N:R M. 13008: 1-15,

Landskap: Småland Upptecknare: C. Th. Pettersson, Tingsjö
 Härad: Konga Berättare: " "
 Socken: Ljinder Berättarens yrke: lantbrukare
 Uppteckningsår: 1953 Född år 1886 i Ljinder

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Butikshandel på landsbygden. s. 1-15.
 (teckn. a° sid. 11-15.)

Lu F 95.

1842 blev antagnat i kyrkostolen en Fredrik Söderqvist
jämte sin hustru Carolina flyttat till Gärdes socken nämnt
från Holmstens där han varit prestgårdsverreder.
Ännu upplyses det, att han var kommen från någon
socken i Östergötland. Önskas att han är godkänd
som handlande. Den liden ertsigt eller hemmanst,
under wide vägg. bebyggde han gården, med den hus-
byggnad som ännu består och som allmänt betecknas
som synnerligen vacker. Se närskutna skiss. Gården,
vars handelsplats blev kallat Fredriksberg. Som det
ligger alldeles intill Juggsjö by och station blev det
egentliga namnet ~~Juggsjö handels~~ "Fredriksbergs handelsbod
vid Juggsjö". Huruvida den nya ^{handelsplatsen} ~~gjord~~ blev av stor
omfattning från början vet jag ej bestämt, men som hand-
larne, fingo handla fritt med vin, som hemtog i stora fat.
räknades ej kunder, helst efter det husbehovsvärdningen
blev förbjuden, ty den onykter alkoholiserande allmogem,
allmänheten kanske man skall uthycka det, var alltid

Luf. 95

/

på jakt efter sprit och i brist på starkare varor drack man sprit. Redan 1852 resto dock schackmatt till häcken. Treure valpar, som rest tidigare hade lovat skina och det gjorde i sin gamla gods stilarben om guld och silver med täljknivar. Den ene av ynglingarna hade också plöskat guld i Söderöfleden och en gång hittat en kilo "funt" guld, enligt vad hans hälsande bror, som otämligt varit berömt för mig. Han var själv över för att hämta hem en del av det stora arvet. Auktion hölls på länslaget och en gammal timmerhand född 1810 berättade att en värdinna kallades ut och en av hennes kyrkvärden satte gränse om tennan och gröngränd. Schackmatt blev en allmog i det ståtliga inbördeslivet och stegen. Enken och hennes söttor stäv 1852, an-
känd i kyrkobyggnaden som inhyses på Fredrikberg. Enken som då var 100 år i Öregrund hade en pension för sin man. Träffade henne som ung många gånger hos en hennes gifta dotter i Växjö. Denna dotter blev omgiven för kort och glömd aldrig Fredrikberg. Den som sedan blev en Fredrikberg var en pojke från Jönköping som

i sin ungdom vandrat ner till Karlshamn och där likt
många andra, tjurat mycket pengar på den storhandels-
som förekom ran de ting, som pågingo ute i Europa och som
orsakade blockad i vissa svenska farvatten, men ej i Karls-
hamn och Carlshamn. Bondpojken från Jugojsjö misslyckades
i sin sista affär och förflyade på något sätt och blev dömd
att "stå haljäm", men han flydde med en skeppare
och kom till Australien. Efter några få år kom han hem.
Fot. staten, som tidigare låt utgå vara jemt. Där ingen järn-
ämnings i socknar voro de handlande som funnos, ~~och~~
endast småhandlande. Många daga oräkning med ca kända och
kallades knallar. Grisko knall var en sådan. Sed. Byg. hette
Grisko och så kom namnet därav. Thelander, så hette nu
J. d. bondpojken i Jugojsjö, blev storhandlare ~~för~~ ^{och förte}
alla de varor som smittes finnas i en handelsbod. Kunder
^{och} komms från angriande socknar. Helt nogligen har en
gammal kontor och folkskollärare som bor i en smut län
lät om, ^{han} ofta gick den två mil långa vägen från

dimmoryd för gås handa i Jägersjö. Från de ären där, och obetydligt
 bruket, som ligger 20 kilometer och korta 20 kilometer avlägsenhet,
 hittade kunder väg till Jägersjö. Innan jag nu beskriver
 Fredrikshagens affär sådan jag såg den för 30 år sedan,
 skall jag berätta om en liten affär sådant i rockens, och
 som troligen kan tänkas vara en slags rentyp för den typen.
 Min syster som var lärarinna och ambulerade i tre station-
 oner och när jag ända, skulle gå i skola, fick jag följa henne
 som en slags rådgivare också, i det enliga och missrättade
 skolhuset, enligt beläget i hemmet i Jägersjö utkant. Den
 minnelse väg från skolhuset bodde Lennarfransen,
 jag kände honom alltid, hans eftermann. Frans på
 "Stofallet" sade man ju också. I hemmet hade jag varit
 på gäst. Men en slags disk faras ju förstås. Det var
 alltså bräder, möjligen hopspikade till en lock. Där
 stod vägen och diverse mindre varor. Skrapen och
 beallar minnes jag läst av allt i denna butik och
 den homfraterade konfekten, riktigt god enot

de knall hårda "sockerfjannar" som kom från städerna.
 Därur äro de hemmatillverkade bästa och de mest oskäl-
 liga, men det har sagts, att de av vissa skäl ej men för säl-
 leföras. I Franspås Tegjærds handelsbod, som var otroligt
 smutsig, ty matvaror voro gamla, sålefördes endast små
 articklar, men vissa kolonialvaror som kakor och
 kaffe, risgrön och rissin fanns dock. Tändstickor,
 "tändspisar" kallades dessa bekända fosforstickor och öre
 buntar. Om några articklar blevo de dock förkylda.
 "Olyskliga" unga ogifta mödrar togo anskot av fosfor-
 för stor sats orsakade ofta lidlig setning. Fosforstickan
 tändes mycket lätt, mot spiselmunnen, emot kuxan eller nästen
 mot vad som helst. I butikens fens cigorier, denna avsky-
 värda kaffe ersättningsprodukt, röttare tillsettsprodukt
 som användes i Danmark ännu. Svingen fingerborgar.
 Trärnålarne & som rätt nyligen upfunna, likasom
 trådullen lägo synliga. Lakuts och bröstsocker m m.
 Frammot julen, julagurken, julohästen med syttne allt av vanlig

ACC. N:R M. 13008:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

deg. Mycket stor handdruva, ty i varje hem, hade varje barn sin särskilda julagurk, kanske glösa, ty julen var ju den högtid, då även det fattigaste barnet skulle ha något till glädje och gannan. Fram på Tefillots affär dog ett med dem.

Fredriksbergs affär som jag minns den från min barndom innehöll nästan "allting". Det var ju nödvändigt. I taket hängde ståtträd, anersingträd i mycket små ringar. På dessa gjordes, "snörjan". Varje pojke skulle ha en eller flera snörjor gjorda med. De många sjöarne vinnas av fisk. Skamprepet som hängde i en stor rulle i taket utsträngde så småningom kast, och sminkhårsrepet, som tillverkades i nästan varje bondgård med hjälp av små men finurliga ordskap.

Kinnrik, en svart produkt i små papperförpackningar, användes vid tillagning som blandningsfärg, av sockerbrunskan till en svarta stöflar och klängors reguliga delar, som klackar, kullars spänkan. m.m. Kvita i stora part var en stor artikel. Spisarne skulle ofta vitnena, ty det var mycket i de gamla spisarna, till målning m.m. "Hästskelett" så kallades

Det halvfabricerat, an den gervade hästhudens hårta parti. ~~Tä-~~
~~skuret, det s. k. förkortet, som~~ ^{som} ~~man~~ ^{man} ~~får det~~, när skomakaren
 kom inköptes, och blev pjävar. smetingsvären tillhandthålls.
 Smetingen insattes i pjärens skoft och som smetingen var
 trämjilvar hölls pjären fast om fater sedan knappar eller
 smören. Blankmärta till hängen och pjären. Simp. socker
 sockret avlöstes av sockertoppen. De små hängen i taket förpackades i ett
 grått tjockt papper, gräppan kunn. Sockertoppen var i pyramidförm.
 Det tjocka snöret som höll fast det väl omvända de pappret, snöret i
 en enda längd, från roten upp på tre ställen med en knut i toppen
 och snöre till övers för upphängning om man så ville. ~~Enka-~~
~~sälles~~ ^{sälles} ~~helt~~ ^{helt} ~~eller~~ ^{eller} ~~stygades~~ ^{stygades}. Sockret var vid denna tid
 en kolonialvara. Strösocker fanns ej. Stora mängder sådant
 förbrukades dock. Tre bakverk och sockerkakan föregångit
 till vår tids tårter. Toppsocker rens på rivjern och sik-
 lades med en fin sikt. Vetemjöl, rågmjöl av flera märken
 tog stora utrymmen och förvarades i pockbotten. Undantaget undet
 parti som för skrämmelighetens skull då liksom nu fanns i

ACC. N:R M. 13008: 8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8

små lingar eller lådor i bakre lårken. Samer voro stora förbruk-
 ningskärar. Bonnellsgarnet förpackat likadant nu ~~förpackat~~ i
 hundar gick åt i massor, ty i varje gind voro värtolans i
 full gång för fämnad. Viktorigarnet, namn det lite
 oegendomliga, sträva riktorityget användes, var mycket
 modernt, men fruntimmer togo sig vanligen inte "bra ut" i
 plagg av detta tyg. Gick snart också bort. Tyger, som kodra,
 daffel, blåst, kasinet till damklädning. Sticksygar
 av syllegarn värtar av deslikt, tjocka sylschabetter,
 axelschalar, med olika namn, hylsterna en mössa
 med anlikbar, som antingen snoddas om halsen eller knöts.
 Kopparnitul, kopparrökt kallad, färges i skinn, sch
 lakan, körsbärnär med flera färger. Användes mycket till
 färgning av olika kläder, mest till underkläder. Pri-
 silgan ej ännu förklarad, var en slags lark till färgning.
 Snus, tobak och gäst måste alltid finnas i en butik, för i
 världen. Det torde vara fallit ännu nu. Till bakning av
 matbröd användes dock länge surdeg, men denna gick
 vika för "pressgästen" så småningom.

Salt och fotogen hövdes till lagat i handelsboden. Fotogenen i rödmålad cistern med en liten pump gick nästan ständigt. Fotogendampor stora och små. Stora hänglampor till förmån. Långglaset som jämt sprack när man skruvade upp viken för hastigt skulle alltid finnas att tillgå. 8 till 10 lingers långglas några dessa varje vinter gick det åt. Spik, kardnubb, klippspik, trädspik, morsik spik. Ja allt fanns i min handels butik. Storsillen såldes i stora partier. I vår by om 6 åbom inköptes nästan alltid en tunna i laget och lyftes sinsemellan. Det var en god härlig sill på den tiden. Det amerikanska fläsket låg i tunna fyrkantiga fläskrindor framme på ett hörn av diskens, så pass korsettat att det kunde handteras som en bräda eller playvolokhina. Storsen-
lyktan kom och körde undan trälyktan, skum och tung. 1876 var järnvägen färdigbyggd. Skelanden hade helt hastigt avlidit i lunginflammation endast 46 år gammal. Gjingsjö fick ingen statuer churum

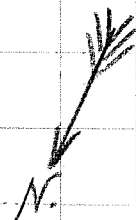
ACC. N:R M. 13008:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

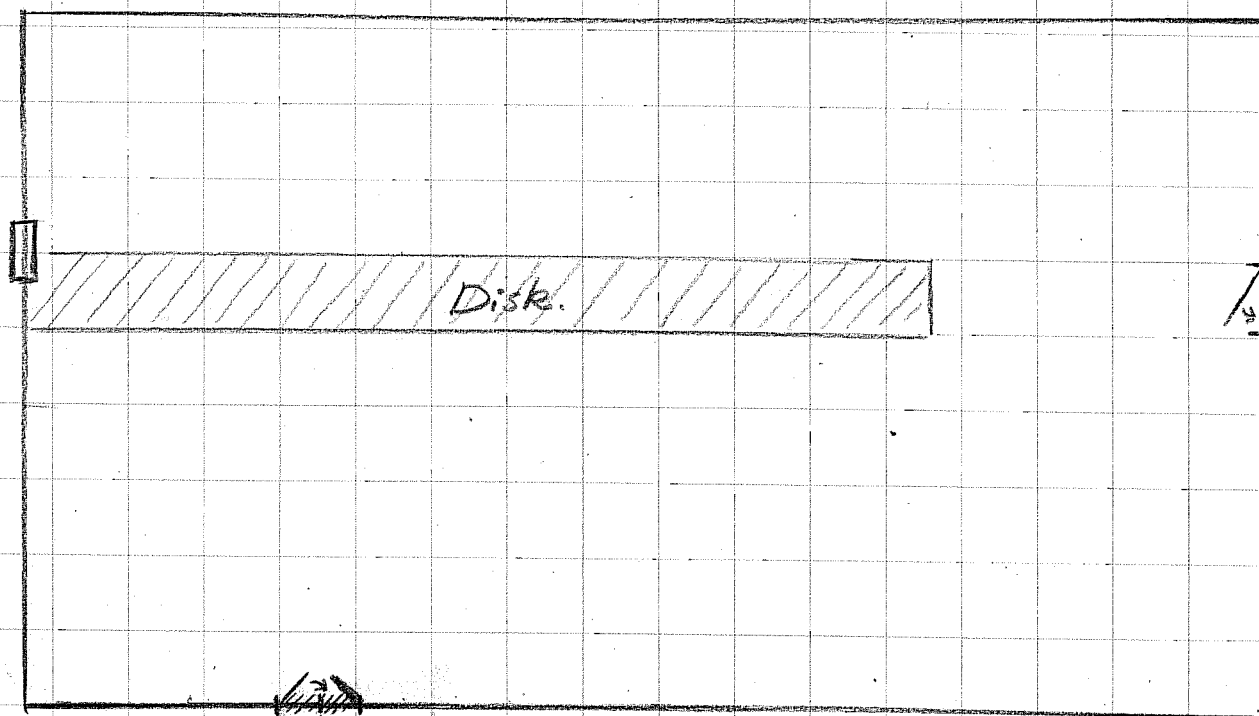
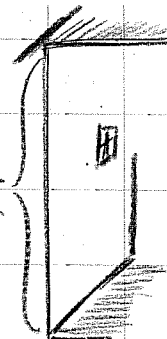
10.

Det var ifrågasatt. Om Th. slunder hade levt. Suck min
 far, hade vi haft station i Åre. Järnvägen gick genom
 byn och det var långt mellan stationerna. Den rike och fram-
 gångsrike handlanden om min far hade samarbetat om
 saken. Allt utbruttnad följde 1876, samma år som järnvägen
 invigdes kunde lösa den saken med stor svårighet 34 år
 senare är en annan historia. Stationen i Skur blef nu
 den för största handelsplatsen, men Åre hade en viss del
 en motan affär, men är ej en av de större, även ej långt
 från Åre på Jernfältets lant blonster och en stor handels-
 affär. Handelsmannen av betydelse titulerades alltid Petter.
 de snåre av skänthymne och ironi. Allt klädandet var
 Karlens betänningar rönt inaviken av handelsmannen
 så att all kläda sig, är såklart. De som började efter en mot
 fingo på speord i början. Han gav i prut och, hette det.
 Smällpiskarack, och med gunggen i ryggen och åt frakten
 skratta man sig fördämd. De gamla handelsböckerna
 är alla borta. Han genomskött hela saken.

M. 13008 ://.

rums-
höjd.

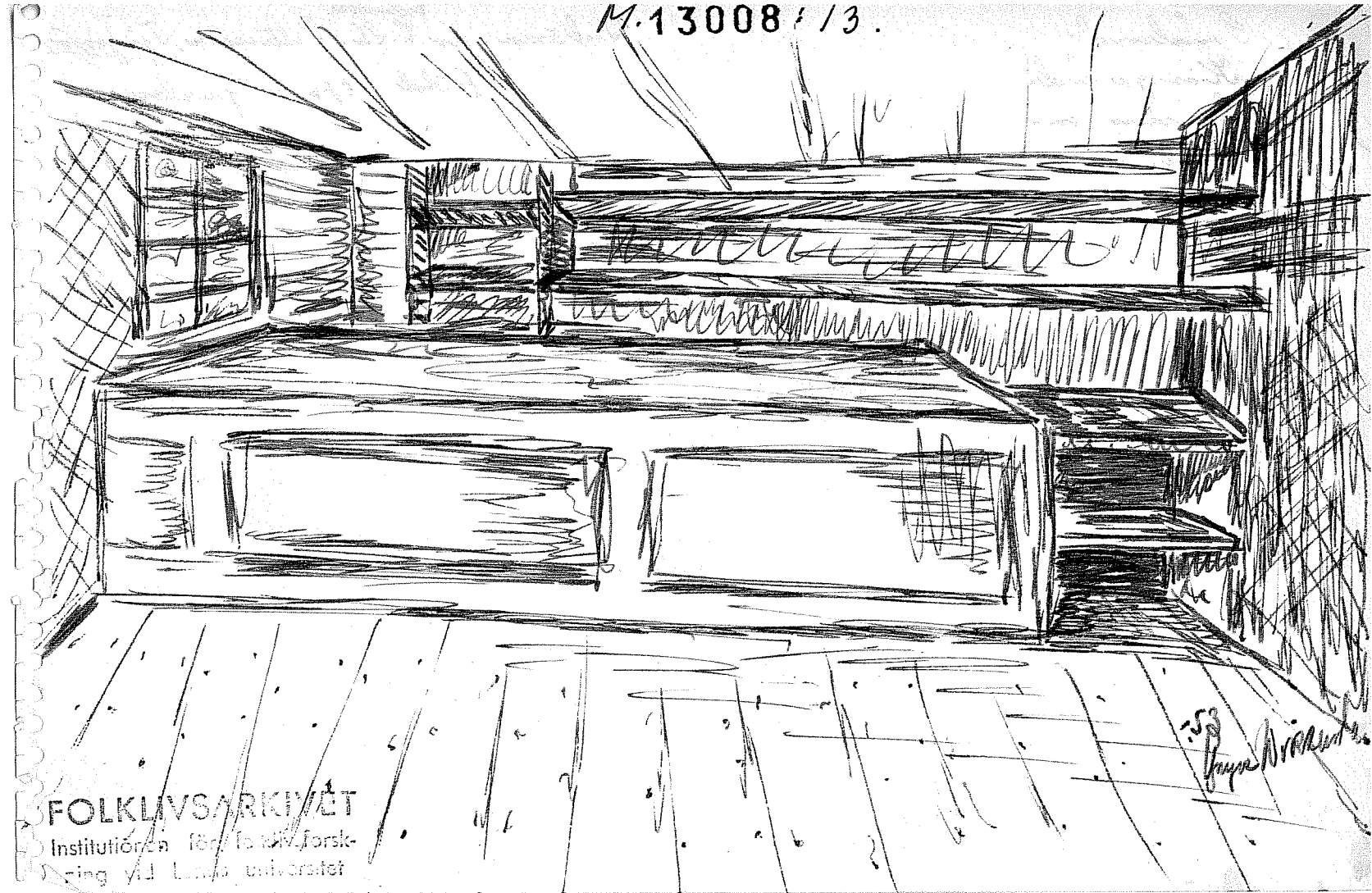
Skala: 1cm = 1/2 m.

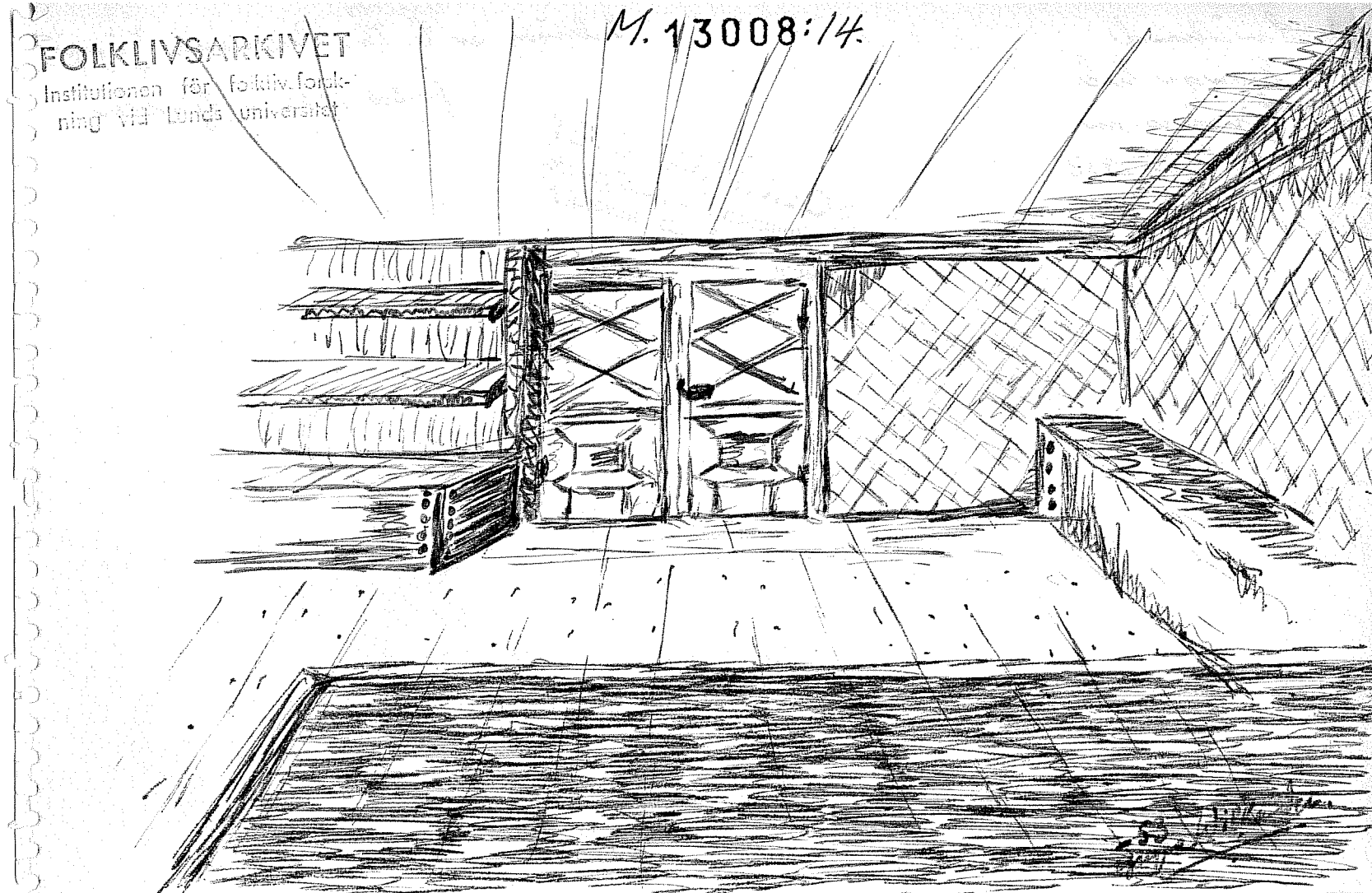
- 53
George Nilsen

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet M. 13008:12.

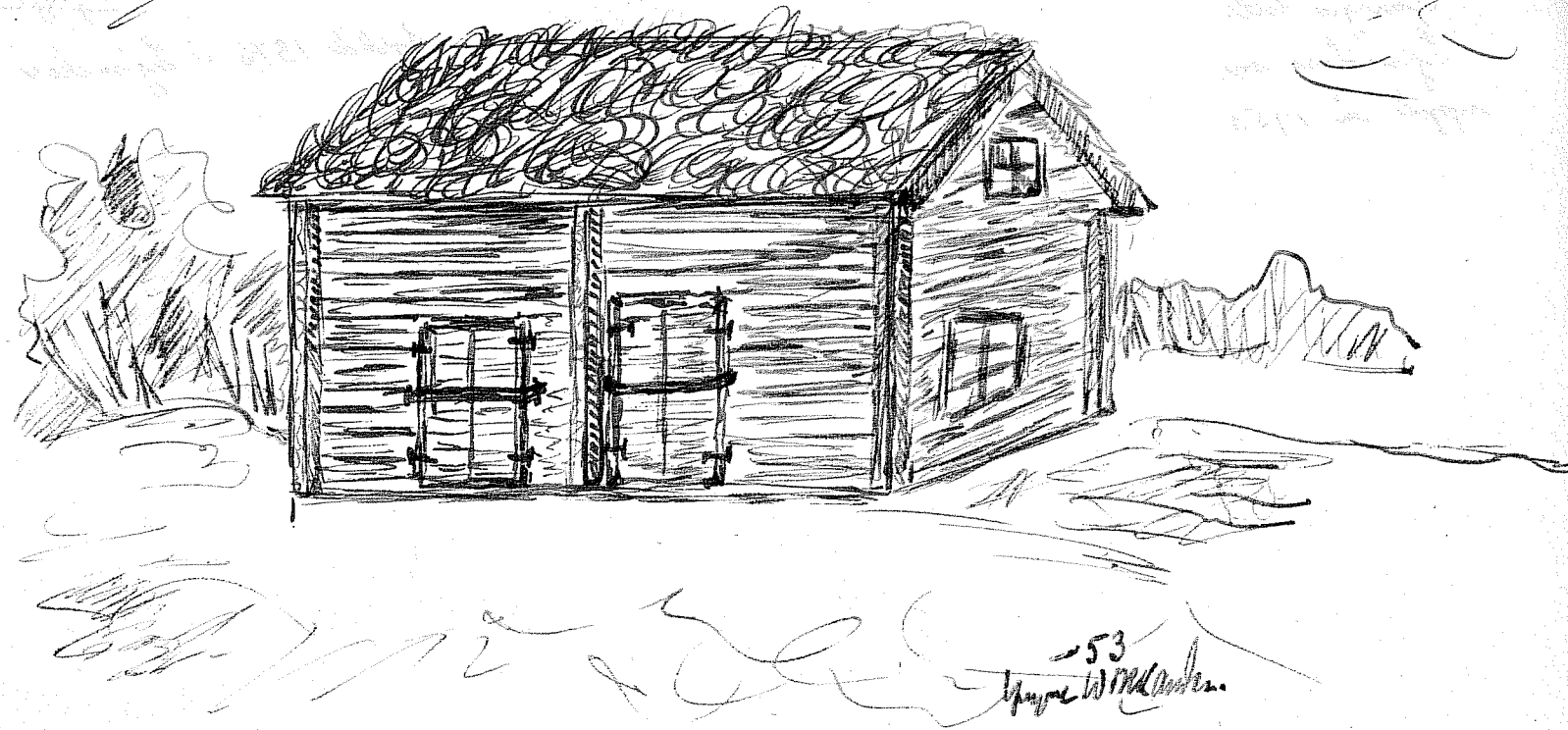
M.13008 / 13.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folkv-forsk-
ning vid Lunds universitet

M.13008:15.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet